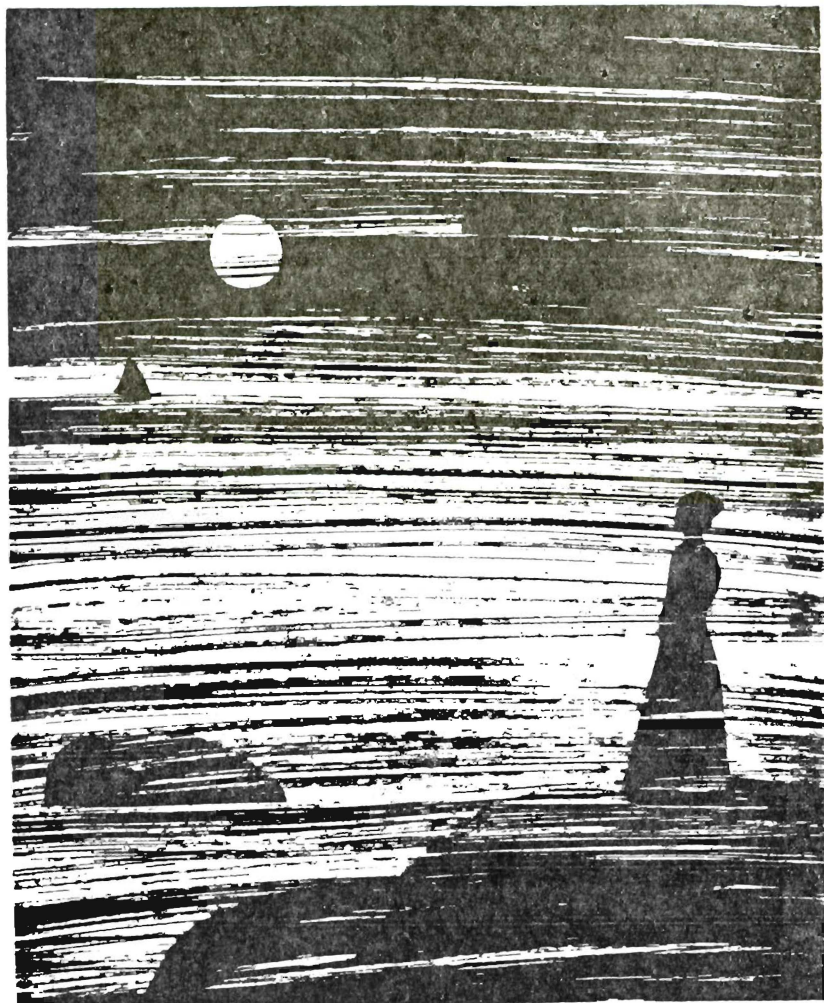

**Teatr Nowy
w Łodzi**

Mała Sala, ul. Zachodnia 93

Tennessee Williams
SZKLANA
MENAZERIA

Premiera 5 kwietnia 1986 r.

Tennessee Williams

OSOBY:

Matka	HALINA MILLER
Syn	JACEK PAWLAK
Córka	MAŁGORZATA FLEGEL
Gość	KRZYSZTOF KACZMAREK

SZKLANA MENAŻERIA

Tennessee Williams

SZKLANA MENAŻERIA

(The Glass Menagerie)

Sztuka w dwóch częściach

Przekład – KAZIMIERZ PIOTROWSKI

OSOBY:

Matka	HALINA MILLER
Syn	JACEK PAWLAK
Córka	MAŁGORZATA FLEGEL
Gość	KRZYSZTOF KACZMAREK

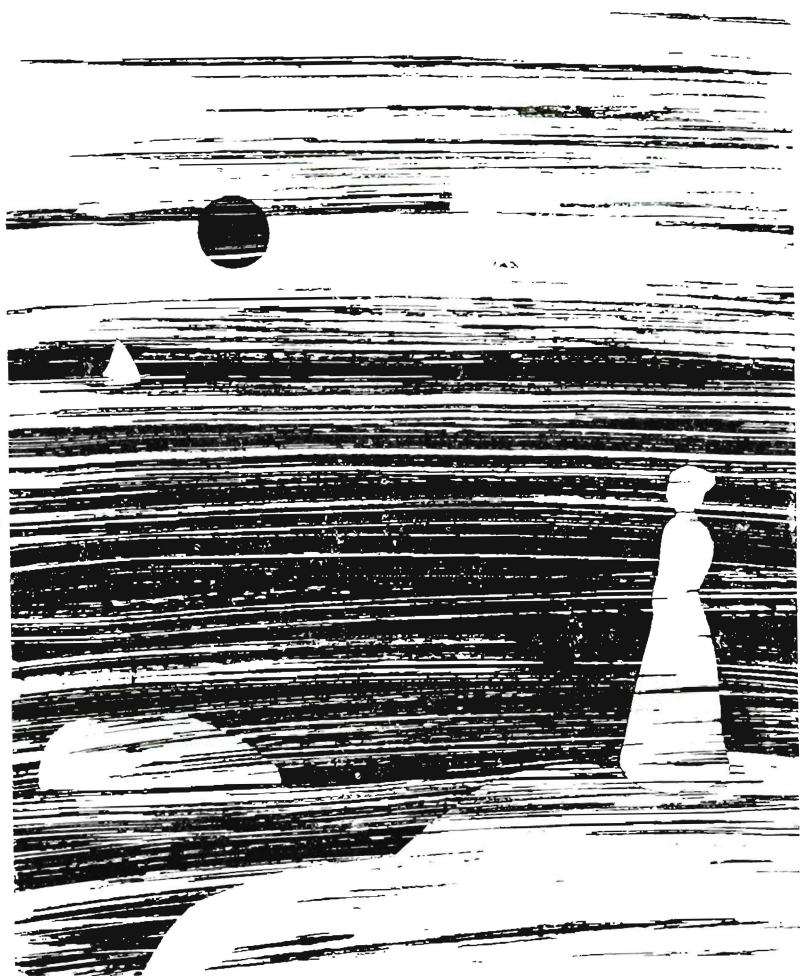
Reżyseria – MAREK GAJ

Scenografia – WOJCIECH BAJOR

Muzyka – ZBIGNIEW LAMPART

Kierownictwo muzyczne – ANNA PŁOSZAJ

Asystent reżysera – MAŁGORZATA URZĘDOWSKA

Tennessee Williams, uznawany za największego po O'Neillu dramatopisarza amerykańskiego, zmarł 25 lutego 1983 roku w nowojorskim hotelu, na miesiąc przed siedemdziesiątymi drugimi urodzinami.

Rozgłos przyniosły mu dwie sztuki: *Szklana menażeria* (1945) i *Tramwaj zwany pożądaniem*. W obu utworach, jak reszta w całej twórczości Williamsa, dominuje – by się posłużyć określeniem O'Neilla – temat „człowieka zmagającego się ze swym przeznaczeniem”, skłóconego z życiem, podlegającego stressom, nękanego przez niszczącą go cywilizację.

Thomas Lanier Williams („Tennessee” to jego pseudonim literacki) urodził się w stanie Mississippi jako syn komiwojżera, matka była córką pastora. Ojciec, niewyrozumiały i porywczy, napawał go lękiem, najbliższą osobą była dla niego starsza siostra (ze swoją kolekcją szklanych figurzek zwierzęcych).

W czasie studiów Williams próbował sił w poezji i nowelach. Pierwszą sztukę *Cairo! Shanghai! Bombay!* (o podróżach amerykańskiego marynarza) napisał za namową przyjaciela dla teatru amatorskiego, po czym postanowił poświęcić się dramatopisarstwu. (Do 1940 studiował na uniwersytetach w Waszyngtonie, Iowa i w Nowym Jorku). W 1937 u siostry Williamsa stwierdzono schizofrenię i poddano ją lobotomii. Postać młodej, uroczej, delikatnej dziewczyny, która cierpi i zostaje zniszczona, powraca obsesyjnie w wielu sztukach (*The Fugitive Kind*, *Candles in the Sun*, *Battle of Angels*).

Właśnie *Battle of Angels* (Bitwa aniołów), debiut w teatrze zawodowym i pierwsza sztuka pełnospektaklowa (1940) to jakby kwintesencja twórczości Williamsa. Tematem sztuki są erotyczne przygody młodego, brutalnego i wrażliwego zarazem wędrowca, który poznaje życie podczas krótkiego pobytu w nieokreślonym nędznym mieście południa Stanów. Jego doświadczenia – ze sfrustrowaną kobietą, której mąż umiera na raka, z niewinną erotomanką, wreszcie z zagubioną, upośledzoną umysłowo dziewczyną – stanowią pierwowzory dla wielu późniejszych utworów Williamsa, na których znać piętno D. H. Lawrence'a (w 1942 Williams adaptował na scenę jego nowelę *You Touched Me*).

W *Battle of Angels* odnajdujemy też typowy dla Williamsa powikłany symbolizm: od śmiertelnej choroby męża, obrażającej rozkład toczący cywilizację, aż do wybrania Wielkiego Piątku na dzień wielkiej katastrofy (składa się na nią morderstwo, lynch i spalenie sklepu mordercy). Sztuka uznana za zbyt brutalną i sensacyjną, utrzymała się na afiszu w Bostonie niespełna dwa tygodnie i nie „dotrwała” do premiery na Broadwayu (końcowy pożar – kara za zbrodnie – przedstawiono tak realistycznie, że wielu widzów po prostu uciekło z teatru).

Po kolejnych porażkach nadszedł sukces *Szklanej menażerii*, która zawiera wszystkie elementy własnego dramatu Williamsa, z tym, że bohaterka nie jest psychicznie

chora, ale ułomna; jej matka to prawie portret matki pisarza – nieco groteskowa, dystygnowana dama z Południa, pamiętająca lepsze czasy niż obecne życie w nędznym miasteczku; bohater to sobowtór wrażliwego, duchowo okaleczonego brutala z *Battle of Angels*.

Te same motywy odnajdziemy w późniejszych sztukach. W *Tramwaju zwanym pożądaniem* gwałt doprowadza bohaterkę do obłędu. Niespokojny, poetyczny wędrowiec wraca w *Tatuowanej róży* jako symbol wspaniałej męskości. *Kotka na gorącym blaszanym dachu* podejmuje raz jeszcze temat chaotycznej, niszycielskiej emancypacji seksualnej. Wszystkie te sztuki, jak również *Lato i dym*, napisał Williams w ciągu dziesięciu lat po sukcesie *Menażerii* i każda przysparzała mu sławy.

W utworach tych, jak i w *Orfeuszu schodzącym* (gdzie temat *Battle of Angels* ujęty został w sposób bardziej zwarty, ale wciąż pełen jaskrawej, dusznej sensacyjności) Williams wydawał się rozprawiać ze swymi obsesjami. Odszedł od nich w *Camino Real* (1953) uciekając w nadmiernie symboliczny świat fantazji. Natomiast w scenariuszu filmowym *Baby Doll* (1957) udało mu się ująć je w formę cierpkiej komedii. W *Period of Adjustment* (Okres przystosowania) w ogóle się ich ustrzegł zbliżając się z powodzeniem do komedii obyczajowej.

Williams pisał dużo aż do śmierci. *Suddenly Last Summer* (Nagle ostatniego lata, 1958), dramat „gotycki” i groteskowy zyskał rozgłos głównie dzięki filmowi.

Późniejsze sztuki to *Słodki ptak młodości* (1959), *Noc iguany* (1961), *The Milk Train Doesn't Stop Here Any More* (1963), *Eccentricities of a Nightingale* (nowa wersja *Lata i dymu* 1966), *Small Craft Warnings* (1972), *Red Devil Battery Sign* (1977). Jedną z ostatnich jego sztuk było *Something Cloudy, Something Clear*. Jej prapremiera odbyła się w Nowym Jorku jesienią 1981. Dan Isaac, krytyk *Other Stages* nazywa ją najbardziej autobiograficznym utworem od czasu *Szklanej menażerii* i pisze o „łagodności sztuki, jej czystości, skupieniu przypominającym zen”.

Williams porusza się stale w „zaklętym kręgu” tematów, czasami czyni nawet wrażenie, jakby sam siebie parodiował. Jednak mimo rozlicznych słabości (brak humoru, groteskowa sensacyjność, ciężki, mało precyzyjny symbolizm, niekiedy pretensjonalność, natrętnie eksploatowany element odwrócenia „porządku płci” – kobiety, które mogłyby być mężczyznami i mężczyźni z duszą kobiet) – sztuki Williamsa, dzięki ogromnej sugestywności, atrakcyjności ról aktorskich zyskały sukces na całym świecie. Ogółem powstało ich co najmniej siedemdziesiąt. Williams ogłosił też siedem tomów opowiadań, trzy tomy poezji oraz dwie powieści: *The Roman Spring of Mrs. Stone* (1950) i *Moise and the World of Reason* (1976). W tymże roku ukazała się też jego autobiografia (*Memoirs*).

wg: ps „Śmierć Tennessee Williamsa”,
Dialog 6/1983.

ERNEST HYDE

Umysł mój był zwierciadłem:
widział to, co zobaczył, znał to co poznawał.
W młodości umysł mój był właśnie jak lusterko
w szybko mknącym pojeździe —
co chwyta i gubi strzępy krajobrazu.
Z biegiem czasu
na lusterku pojawiły się rysy,
przez nie świat wkroczył we mnie,
a moje wnętrze zobaczyło świat.
Takie są narodziny duszy w trosce,
narodziny ze stratą, z zyskiem.
Umysł widzi świat jako coś odrębnego,
a dusza wiąże świat z naszym wnętrzem.
Zwierciadło pełne pęknięć nie odbija obrazów —
i to jest milczenie mądrości.

Edgar Lee Masters ANTOLOGIA SPOON
RIVER, przeł. Jan Prokop.

Wydawca:

**Teatr Nowy
w Łodzi**

Cena 20 zł

**Kasa teatru czynna codziennie (oprócz poniedziałków)
w godz. 10—19, tel. 36-08-47, ul. Więckowskiego 15**

**Biuro Organizacji, Informacji i Obsługi Widzów czynne
w godz. 8—16, tel. 36-08-47, ul. Więckowskiego 15**